

Gia Hóá Lú ?

Bs Vũ Quý Đài, M.D., Ph.D.

Con cái chăm sóc cha mẹ khi già yếu là bổn phận mà cũng là trách nhiệm tốt đẹp của dân ta. Tuy vậy chúng ta cũng thỉnh thoảng nghe nhiều câu than thở, như: "Bà già tôi hôm nay lơn nơng rời, đâu có dám đợc ở nhà mà t mình nờa đợc!", hay là: "Ông cợ già rời đờm đợc chợng!".

Tuợi bợ t đợu lú lơn hay thay tợng đợi nợ t thì tùy ngợi. Có khi chợa tợi sáu mợi, có khi ngoài bợy mợi mợi phát hiợn. Cũng có ngợi sợng tợi ngoài chín mợi mà không thay đợi là bao. Nhợng chợng lú (dementia) nhợ vợy, ngày trợc thì cho là tợn trợnh tợ nhiên cợa tuợi già, coi nhợ là "hợ t thuợc chợa". Nhợng càng ngày càng thợy là có nhiợu căn do bợnh tợ sinh lú lơn, và trong nhiợu trợng hợp, có thợ, nợu không chợa đợc bợnh thì ít ra cũng làm cho bợnh chợm lợi.

Ngợi già lú lơn nhợ thợ nào?

Đợ đâu quên đợ: Đợ chùm chìa khóa nhà đâu đợ rời quên lú đợ, thì cũng là thợng. Nhợng ngợi bợ bợnh lú, có khi cợ t chìa khóa vào ngăn kéo đợng vợ, hay là bợ kính đợo mợ t vào tợ lơnh rời đợ tìm trong hợp đợng giợy, mà vợn cho là tợ nhiên nhợ không! Đợ vợy lợi còn nợi quợu nợu con cháu nó có nhợc nhợ, giợng nhợ bợ chợm tợ ái "Thợ tao vợn biợ t, viợc giợ phợi nợi?".

Quên thợi gian, không gian, quên cợ ngợi quen: Thợng ta cũng nhiợu khi quên không nhợ hôm nay là thợ mợy, có khi quên không biợ t là tháng mợy. Nhợng ngợi bợ bợnh thì không nhợ luôn cợ năm nay là năm 1999, ở trong nhà mình mà không biợ t mình đợng ở đâu. Ngợi bợnh thợng, có khi gợp bợn cũ, ngợi ta nhợn ra mình, mà mình không thợ nào nhợ ra bợn đợc. Ngợi bợnh lú thì nợng hợn nhiợu. Ôm chợm lợy mợ t ngợi bà con xa rời hợi: "Ông có phợi bợ tôi không?", hay là nhìn chăm chăm vào mợ t bà vợ mà nói: "Tôi không quen bà này!".

Tợ t cợm nhợm: Vào tợm mua thợ này thú khác rời lợng lợng đợ ra không trợ tợn. Con cháu nó đợ dành đợng quarter đợ đợ giợ t đợ, thì cợ đợm lén cợ t giợu đợ, rời quên tợ t không biợ t là đợ ở đâu.

Nợi năng lung tung: Đợi thợi khó khăn, vì nhiợu khi nói nờa chợng rời bí. Hợc là giao tợ lơn

x n. M i ng i ta u ng n c, ng i ta đã c m tách n c trên tay đang u ng, i đ n bên đon đ h i: "Bác u ng n c không?" Hay là h i thăm ng i b n: "Các cháu có kh e không?" Ng i ta v a tr i đ c vài phút, i l p i y h t câu h i tr c.

T t l c i: Ng i b b nh lú l n nhi u khi ki m c tìm ki m v t gì r i l c i lung tung ngăn bàn ngăn t , làm m i th b a b i. L c i đ c a mình ch a đ , có khi l c i c đ c a ng i khác n a.

Ăn m c l n x n: Áo s mi có khi m c ng c, hay là m c áo may ô ra ngoài s mi. Có khi tr u ng t ng ng ng i gi a phòng khách. Cũng có ng i th d m ngay tr c m t ng i khác. Nh ng th ng thì ng i m c b nh lú l n không có hành vi nào nguy hi m cho xã h i.

Đi lang thang: M t bà c t nhiên b m t b qu n áo trong túi xách r i c th ra c a t t đi kh i nhà. Con cháu tìm h t h i m y khúc đ ng m i g p. C t nh nh không, nói là c đi v quê. Có ng i đi t phòng ng vào phòng t m, r i quên ph t không bi t mình đang ở đ u, c đi loanh quanh tìm đ ng v gi ng ng . Nh t là khi đ n nhà m i, ng i b nh đ b l c h ng ngay trong nhà.

Đ u óc m đi, hai v i hai là b n cũng không bi t: M t kh năng suy nghĩ tr u t ng. Ng i có h c đàng hoàng, mà làm tính c ng, tính tr đ n gi n cũng không xong.

Ng i b lú l n thay tính đ i n t: Cũng vì b quên lú, mà ng i b nh c m th y mình s ng l c lũng m t th gi i xa l ; ng i l , n i ch n l , nh ng câu đ i tho i cũng không hi u n i. Vì v y sinh ra nh ng thay đ i tính n t nh sau:

Lo âu: Đã lo âu, mà i lo vô căn c , không hi u t i sao mình lo âu, ch có c m t ng nh m i s b ng r i bét, mà mình thì lúng túng vô ph ng gi i quy t.

B t r t b c b i: Mình lúng túng không làm gì đ c, mà có ai c t nh c giúp đ , thì i khó ch u b c b i, có khi ném đ ném đ c, hay là quát tháo ng i khác.

Phi n mu n chán đ i: Không thi t tha cái gì c , dù là ăn u ng ng nghê, có khi ng li bì. Có ng i bi t mình b b nh có ng i không, nh ng th ng u ng thu c phi n mu n (antidepressant) thì b t.

Đa nghi vô lý: Nhìn đ ăn không ăn, vì nghi có ng i đánh thu c đ c. Th y bà v , i t ng ng i i , r i nghi là ng i ta vào nhà mình tr m c p. Nghe còi xe ch a l a, t ng c nh sát t i b t. Ti ng ng i nói nghe không rõ, thì cho là ng i ta đang x m xì nói x u mình.

M t tính t l p: Theo đeo ng i thân t ng b c, và mu n có ng i b bên sẵn sóc. Ng c l i, có ng i ch thích ng i bu n bã m t mình, vì th y chung quanh quá xa l .

B nh lú nh h ng t i s c kh e

Vì hay quên, hay vì nh ng thay đ i tính n t nh trên, mà s c kh e có th b nh h ng. Ng i lâu quá m t v th sinh tr y da thành loét da khó lành. Khát n c không nh u ng n c s b thi u n c nguy hi m nh ng i say n ng. Ngoài ra, còn có th b táo bón, tiêu ch y, s ng ph i tr y da, có khi gãy x ng vì v p ngã. T t c đ u là do cái vô ý vô t c a ng i b b nh lú l n. Ngoài ra còn nhi u ng i b tiêu ti u b a bãi không gi gìn đ c.

Khám b nh đ u làm gì?

Tuy r ng ch ng lú l n th c s thì không ch a đ c, nh ng cái l i c a vi c đi khám b nh là tìm ra nh ng b nh khác trong ng i, sinh lú l n, mà nh ng b nh khác này thì l i tr đ c. Nh ng b nh có th sinh m t s tình tr ng gi ng nh lú l n, thí d nh : b nh b u c thyroid, b nh nhi m trùng, ch t đ i n gi i xáo tr n, thi u sinh t , b thu c làm đ c, hay là b nh phi n mu n. Th ng thì Bác sĩ s h i v các ch ng c a ng i b nh, thu c men đang dùng, h i v gia đình giòng h , khám t ng quát, chú ý nhi u đ n cao máu, và ti u đ ng. Sau đó s th máu và có th ch p hình c t l p (CT) hay là c ng h ng t (MRI) đ lo i tr tr ng h p b u trong óc. N u không ph i là nh ng b nh hay là nguyên do nào sinh lú l n trong nh t th i, thì b y gi m i coi là b b nh lú l n th c s .

Nguyên nhân c a b nh lú l n (th c s)

Ph n l n ng i già b b nh lú l n là do b nh Alzheimer. Có m t ít tr ng h p Alzheimer có di truy n trong gia đình, nh ng ph n đông thì không. Nguyên do t i sao b Alzheimer, thì cũng ch a bi t rõ. M t thi thì th y có thoái hóa não, và xét nghi m kính hi n vi thì th y có hai th mô đ c bi t trong óc, m t b n trong s i dây th n kinh, m t b n ngoài. Tuy v y cũng đã có tr ng h p ng i mình m n bình th ng mà cũng có hai th đó.

Nguyên nhân th nhì, là do b tai bi n m ch máu não (stroke, trúng gió) do cao máu, sinh nhi u đ m nh c a óc b h , g i là multi-infarct dementia (infarct là ch cái đ m não b h) Ng i đánh "b c", b đ p m nh vào đ u nhi u, cũng có th b b nh lú. B nh AIDS cũng làm h óc, và sinh lú đ c.

H i g n đây, báo chí có nói t i b nh "bò điên" b n Anh. Có m t b nh t ng t nh v y, tên là b nh Creutzfeld-Jacobs là m t b nh nhi m trùng óc, cũng sinh lú l n tr c khi ch t.

Cu c đ i v ch u

T khi th y hay quên, th y có nh ng đ u hi u là l trong tính tình, trong cách sinh ho t, cho t i khi Bác sĩ đ nh b nh là b Alzheimer, hay lú, thì đ m t hai năm. Kho ng th i gian ch ng ba, b n năm sau đó thì ng i nhà còn săn sóc đ c. Đ n khi n ng quá, con cháu không c u mang n i ph i đ a vào nhà đ ng lão, thì th ng kéo dài thêm đ c vài năm n a. Th i gian hoàng hôn c a cu c đ i này, ng i b nh đáng đ c săn sóc chu đáo v i t c tình th ng, tuy là săn sóc ng i b b nh lú là c m t nh m v khó khăn và n ng n .

Bs Vũ Quý Đài, M.D., Ph.D.
